

született kis Jézuska pihent. (Üresen hagynak az asztalnál egy terítéket.) Hová mentek éjféلكor? Máskor is van éjféli mise? Milyen szentmise van hajnalban? (Pásztorok miséje.)

d) Karácsonyi szokások. Milyen napok vannak karácsonyest után? (Szent István és János apostol, majd Aprószentek. E napok mind karácsony-számba mennek faluhelyen.) Az asztal — minden jobbmódu háznál — terítve van egész héten, bőven ontja kincseit látogatóknak, köszöntőnek. Az előbbi szokásokon kívül néhol karácsonykor — első napján — almát dobnak a kútba, amelyet csak Újév napján vesznek ki, amikor az édesanya annyi részre vágja, ahányan vannak a családban, s mindenki megeszi azt a részt, amit kapott. Máshol a maradékot gyűjtik össze, kiviszik a kertbe, ahol széthintik az éhező madaraknak. A leányok, legények bohókás játékokat játszanak, dióra kártyáznak, ólmot öntenek, gombócot főznek, stb. A magyar ember nagyon megbecsüli karácsony ünnepét. Ünnepi ruhába öltözik s a rokonok sorba látogatják egymást.

III. ÖSSZEFOGLALÁS. a) Akaratra indítások. Gondoltatok-e már arra, amikor karácsonykor megkaptátok a szép ajándékot, kinek kell azt megköszönni? Mert sok gyermek nem érdemli meg igazán a kapott ajándékot. Láttátok-e már szüleiteket, amint a templomban térdenállva imádkoztak a jó Istenhez? Ugy-e, mégis csak hatalmasnak, fölségesnek, jóságosnak kell lennie annak, aki előtt a mi jó szüleink így meghajolnak? Kövessétek őket ti is, mert az ünnepel igazán, aki lelkében ünnepel. A tiszta szoba, a szép ruha, a különösen gazdagon terített asztal csak külsőség, de még nem igazi ünnepi előkészület, ezt csak a lélek teheti meg, ha előkészítjük rá.

b) Alkalmazás. Rajzoljunk karácsonyfát, karácsonyfa díszekkel, gyertyákkal, édességekkel.

Beszéd- és értelemgyakorlat

IV. OSZTÁLY.

Karácsony

I. ELŐKÉSZÍTÉS. a) Érdeklődés-keltés. A közeledő karácsonyról beszélgetünk a tanulók tapasztalatainak, élményeinek tárgyalásával.

b) Ráhangelés. Elmondok most nektek egy szép költeményt, *Szabolcska Mihály* írta.

Karácsonykor

*Legyen az égbolt arca szép derült,
Csillagokkal kirakva mindenütt.
A hold mosolyogva hintse szél sugárát,
Könnyű lepel se, köd se fődje vállát,
Karácsony éjtszakáján!*

*Tiszta legyen, patyolatig lefujt,
Gyémánt kavicsaival a Tejut,
Üdvözlétül az angyal-láboroknak,
Fel és alá, kik ezen jární fognak,
Karácsony éjtszakáján!*

*A vándor, hogyha rásötétedett:
Leljen szívélyes, nyájas tűzhelyet,
S ott asztalához becsülvén a gazda,
A legpuhább nyughelyet néki adja,
Karácsony éjtszakáján!*

*Kis házikók, nagy paloták felett
Közös angyal virrasszon: szeretet!
Legyen nyugodt a nagyok szive-lája,
Tiszta álommal telt kicsik éjtszakája
Karácsony éjtszakáján!*

*S koldus legyen bár, vagy erős király,
Midőn az álom majd feléje száll:
Az Ur iránt, ki mindnyájunk királya,
Jusson eszébe egy sóhajnyi hála
Karácsony éjtszakáján!*

*Felejtse a fukar: hogy mi je nincs,
A rab: kezén hogy súlyos a bilincs.
Sehol a messzi, széles föld határán,
Sziv egy se légyen elhagyatva, árván
Karácsony éjtszakáján!*

*Ha lenne mégis, kinek éberem
Balzsam sebére sehol sem terem, —
Fordulva a szeretet Istenéhez:
Álma legyen legalább boldog, édes
Karácsony éjtszakáján!*

c) Célkitűzés. Beszéljünk ma a karácsonyról.

II. TÁRGYALÁS. a) A szent este.

Egyszer egy ember kiment a sötét éjtszakába, hogy

egy kis parazsat szerezzen. Kunyhóról-kunyhóra járt és bekopogott minden ajtón:

— Segitsetek rajtam, jó emberek — mondta. — Feleségemnek éppen kisgyermeke született s nekem kell szereznem, hogy őt és gyermekünket melengessem.

De az éjszaka sötét volt és az emberek mélyen aludtak. Senki sem felelt szavaira.

Az ember csak ment tovább, tovább. Végre messze távolban világos tüzfényt pillantott meg. Abban az irányban folytatta útját és látta, hogy a tűz szabadon lobog. Egész sereg fehér juh tanyázott körülötte s egy öreg pásztor ült mellette, hogy őrizze az alvó nyáját.

Mikor az ember, aki a tüzet kereste, odaért a tűzhöz, látta, hogy három hatalmas kutya fekszik a pásztor lábainál. Ezek az ő jöttére felébredtek és kitérték az ajtókat, mintha ugatni akarnának, — de hang nem jött ki torkukon. Az ember látta, hogy a kutyák hátán felborzolódik a szőr, látta a tüzfénynél elővillanó fehér, hegyes fogukat és látta, amint reá rontanak. Érezte, hogy az egyik beleharap combjába, a másik keze után kap, a harmadik torkának ugrik. De az állkapocs és a fogak, amelyekkel a kutyák harapni akartak, nem engedelmeskedtek és az embernek semmi baja nem történt.

Most már tovább akart menni, hogy megszerezze azt, amire szüksége volt. De a juhok oly szorosan feküdtek egymás mellett, hogy nem tudott köztük utat találni. Ekkor az állatok hátán ment előre egészen a tűzig, de azok nem vettek észre semmit s fel sem ébredtek lépéseinek nyomása alatt, sőt még csak meg se moccantak.

Mikor az ember már közvetlenül ott állott a tűz mellett, akkor ébredt fel a pásztor. Hirtelen haragu, barátságatlan öregember volt, aki senkihez sem volt jószívvel. Mikor az idegent olyan közel látta, elővette hosszú, hegyesvégű botját, melyet mindig a kezében szokott tartani, ha a nyáját őrizte és azt hajította feléje. A lándzsa suhogva, nyilsebesen röpült az emberhez, de mikor már szinte elérte, — megkerülte és irányt változtatva a rét felé repült.

Mikor az ember odaért a pásztor elé s így szólt:

— Kedvesem, engedd, hogy a te parazsadból vigyek. Feleségemnek éppen most született kisgyermeke s nekem tüzet kell raknom, hogy őt és a kicsikét melengessem.

A pásztor legszivesebben megtagadta volna e kívánság teljesítését, de aztán arra gondolt, hogy kutyái nem tudtak ennek az embernek ártani, juhái nem szöktek meg előle és pásztorbotja sem tudta leteríteni. Ezért egy kicsit megijedt s nem merte a kívánságát megtagadni.

— Vehetsz a parázsból annyit, amennyi csak kell, — mondotta az embernek.

De a tűz csaknem egészen kialudt már. Sem fahasáb, sem gallyak nem voltak mellette, csak egy nagy parázshalom volt a földön és az embernek nem volt falapátja, sem vödörje, hogy abban vihesse haza a pirosfényű parazsat.

Mikor a pásztor ezt látta, ezt mondta:

— Vehetsz, jó ember, amennyi csak jólesik! — de előre örült annak, hogy az ember képtelen lesz a parazsat elvinni.

De az ember lehajolt és pusztá kézzel szedte ki a tüzes parazsat a hamu közül és kabátjába rejtette. És a parázs nem sebezte meg kezét, nem égette el ruháját. Ugy vitte a tüzet, mintha almát vagy diót vitt volna.

Mikor a pásztor, aki nagyon hirtelen haragu, rossz ember volt, mindezt meglátta, csodálkozva kérdezte önmagától:

— Micsoda éjtszaka lehet ez, amelyen a kutyák nem hamisak, a juhok nem félnek, a lándzsa nem öl, a tűz nem éget?

Visszahívta az idegent s így szólt hozzá:

— Micsoda éjtszaka ez a mai? És hogy van az, hogy minden dolog könyörületességet mutat irántad?

Az ember így válaszolt:

— Ezt én nem tudom neked megmondani, ha te magadtól rá nem jössz.

Már utjára akart menni, hogy minél hamarabb tüzet rakhasson, mely mellett feleségét és kisgyermekét melegen tartsa. De a pásztor arra gondolt, hogy nem akarja teljesen szeme elől veszteni ezt az embert, amíg meg nem tudja, mit jelentsen mindez! Fölkelt tehát és követte mindaddig, míg csak el nem jutottak az idegen szállásáig.

Ekkor látta a pásztor, hogy ennek az embernek még csak kunyhója sincsen, amelyben meghúzódhatna. Felesége és kisgyermeké egy kopár sziklabarlangban fekszik. A pásztor azt gondolta, hogy a szegény, ártatlan kisded talán megfagy és meghal ebben a barlangban s bár keményszívű volt, őt is megindította ez a nyomor... Azon gondolkozott, hogyan tudna segíteni a gyermekén. Levette vállairól a tarisznyát s egy puha, fehér juhbőrt szedett ki belőle. Azt odaadta az idegen embernek s meghagyta neki, hogy a kisdedet abba csavarja bele.

És csodák-csodája, amint könyörületességet mutatott szíve, hirtelen megnyíltak szemei s olyat látott, amit előbb nem vett észre s olyat hallott, ami eddig nem jutott füléhez!

Látta, hogy egész sereg kicsi, ezüstszárnyu angyal között áll, akik körbe fonódtak körülötte. Minden angyal hárfát tartott kezében s ujjongó hangon énekelte, hogy

ezen az éjtszakán született meg Ő, aki az egész világot megváltja bűneitől.

Most már megértette a pásztor, hogy az élettelen tárgyak miért örvendtek olyan nagyon ezen az éjtszakán, hogy senkit sem tudtak volna bántani. De nemcsak a pásztor körül tolongtak az angyalkák. Bárhová nézett, mindenütt ott látta őket. Ott ültek a sziklabarlangban és kinn a hegyeken, de az égbolt alatt is ide-oda röpködtek. Nagy rajokban közeledtek az utakon és ha a szikla elé értek, megálltak, hogy megpillantsák a Kisdedet...

Ujjongás és öröm, dal és ének volt mindenfelé s a pásztornak, aki mindezt most már látta a sötét éjtszakában, amelyet különben nem látott volna, öröm töltötte meg szívét azért a világosságért, amely lelkében gyult s leborult, hogy dicsérje a földreszállott Istent.

Megbeszélés. (Mi nyitotta meg a pásztor szemét? = az irgalmasság. Mit ér a karácsony ünnepe *hit* nélkül?!)

b) A Megváltó születése.

Réges-régen, ezerkilencszázharmincyolc évvel ezelőtt Zsidó-országban elrendelték, hogy össze kell irni az embereket. Ezért megparancsolták mindenkinek, abba a városba menjen, ahonnan családja származott. Mária és József elmentek hát Betlehembe, mivel Dávid családjából valók voltak.

Betlehemben akkor nagyon sok idegen volt, akik más városból sereglettek oda az összeírásra. Akik hamarabb érkeztek, elfoglalták a jobb helyeket, a későn érkezőknek már csak itt-ott jutott hely, ahol éppen megfértek. Így történt, hogy Mária és József már nem kaphattak szállást Betlehemben. Ezért a városon kívül, egy elhagyott barlangistállóban huzódtak meg éjtszakára. Egyszerű barlang volt ez, sötét, hideg falakkal, barmokat tartottak benne azelőtt, nem is volt benne egyéb egy jászolnál. Ebben a kietlen barlangistállóban született meg a világ Megváltója, az Ur Jézus.

Születésének hírét nem hirdették ki a városban, mint azt királyoknál szokták. Nem tudott születéséről senki, csak szülei: édesanyja és nevelő apja. Mária pólyába takarta s jászolba fektette... úgy örködött álma fölött mégis, mint a Világ Ura fölött...

Odakint szent éjtszaka borult a földre. A barlang fölött mennyei fényesség ragyogott, de mindenütt máshol olyan sötét volt, mint még soha. Lehetetlenség volt megkülönböztetni a vizet a szárazföldtől s a legjártabb utakon is el kellett tévedni. A csillagok ott ragyogtak a betlehemi istálló fölött...

És ugyanolyan mélységes, mint a sötétség, volt a csend is. A patakok elhalkultak folyásukban, a legkisebb szellő

se rezzent. Mintha minden mély álomba merült volna, olyan csend volt a földön... Betlehem fölött égi kar zengett a nagy eseményről...

Ezen az éjtszakán nem vadásztak a vadállatok zsákmányra, nem haraptak a kígyók, nem ugattak a kutyák... De nemcsak az élőkön uralkodott a csend, hanem az élettelen tárgyakon is. Egyetlen tolvajkulcs sem tudott volna zárt felnyitni, egyetlen kés vagy nyíl, dárda sem lett volna képes vérontásra...

Betlehem közelében azon éjjel jámbor pásztorok virrasztottak nyájaik mellett. Egyszerre egy angyal szállott le hozzájuk s nagy fényességre ébredtek. Hirtelen arcra borultak ijedtükben a vakító fényesség láttára. De az angyal így szólt hozzájuk:

— Ne féljeteK, pásztorok, nagy örömet hirdetek néktek. Megszületett az Üdvözítő, az Úr Jézus Krisztus, Dávid városában.

Majd az istálló fölött ragyogó legnagyobb csillagra mutatva szólt:

— Ez lesz a jel. Ahová vezet, ott találjátok a GyermekeK, pólyába takarva, jászolba fektetve.

Azután mintha a mennyből az angyalok kara énekelt volna, felhangzott az ének:

(mindnyájan énekeljük)

*Mennyből az angyal lejött hozzátok, pásztorok!
Hogy Bellehembe sietve mennén, lássátok.*

*Istennek fia, aki született jászolban,
Ő leszen néktek Üdvözítőök valóban.*

*Mellette vagyon az édesanyja, Mária,
Barmok közt jekszik, jászolban nyugszik szent Fia.*

A pásztorok térdreborulva hallgatták a mennyei éneket, majd szóltak:

— Induljunk el hát a csillag után s keressük fel az ÜdvözítőK, akit az angyal hirdetett.

Mindegyik magához vett valami ajándékot s utrakeltek a csillag után. Utjukban mindig azt követték, végre Betlehem mellett, egy barlangistálló fölött állapodott meg a csillag.

A pásztorok ekkor bementek a barlangba, s szerény ajándékukat — egy korsó friss tejet, meleg kecskebőrt, kis báránykát, friss cipót, vaját és sajtot — letették a Kisded lábához s ájtatos szívük melegével, egyszerű, keresetlen szókkal tettek bizonyosságot a Megváltó megszületéséről.

Visszatérve nyájaikhoz, mindenütt hirdették az isteni Gyermek megszületését.

Megbeszélés.

III. ÖSSZEFOGLALÁS.

Azóta csaknem kétezer esztendő mult el a világ fölött. Micsoda változás ment itt végbe azóta! Mekkora fejlődött a tudomány, mekkora a művészet, a feltalálók elképzelhetetlen kényelemhez juttatták az emberiséget. Ismeretlen világrészeket fedeztek föl, az ember kézi munkáját gépekkel végeztetjük, megrövidültek a távolságok s ezer kilométereket szinte órák alatt járhatunk be. Ugy látzik: nincs már lehetetlen az ember számára e földön. És mégis... amikor eljön a Megváltó születésének évfordulója, a karácsony, kunyhóban és palotában özszemelednek az emberi szívek, kigyulladnak a karácsonyfák, urrá lesz a szeretet a világ fölött. Kár, hogy csak egy, egyetlenegy éjtszakára...

Karácsonyi ének

*Akkoron csillag gyullt az égre
És rásugárzott a vidékre,
És Bellehem fölött megállván,
Egy rongyos istálló homályán
Tündöklött már a Glória:
Ott ingecskében, szép fehérben
Feküdt a jászol szent ölében
Az Isten egyszülött Fia...*

*A hír bejárta a világot,
És jöttek bölcsek és királyok
És együgyűk és pásztorok.
Ott minden lélek egyetértett,
És sirt és álmétkodva nézett
És boldogan jóhászokodott:
Örömet hozván az embernek,
Dicsőség légyen az Istennek!*

*Ó, bellehemi égi csillag,
Világmegváltó Szeretet!
Lásd, én is várlak, várva hivlak:
Jöjj, váltsd meg ezt a nemzetet!
Lásd, sirva vár egy csonka ország
És gyásza fátylát lengeti.
Ó, szánd meg népe árva sorsát
S hozz végre örömet neki:*

Jöjj újra úgy, mint azelőtt,
 Hozz duzzadt águ friss fenyőt
 A Tátra s Erdély erdejéből,
 Az elrablottból, ó a miénkéből!
 Ó, neked lehet és szabad, —
 Neked nem állja utadat
 Oláh Heródes, se cseh zsandár,
 Mert a Te utad magasan jár.
 Te angyalként jársz, égi 'szárnyon,
 Te átrepülhetsz a határon,
 Mindenhová és mindenholnan, —
 Te sohasem voltál Trianonban...

Óh, szállj le hozzánk, égi angyal,
 Ó, jöjj kis Jézus s légy velünk.
 És igazságot hozz magaddal,
 És sok játékot hozz nekünk. —
 Minden, mit vágyunk álmodott:
 Sok trombitát és sok dobot,
 És sok-sok puskát, kardot, ágyut,
 Hogy szent nevedet áldva-áldjuk.
 Hozz hírt, amelynek hallatára
 Itt minden szemek felragyognak:
 Boldog karácsonyt valahára
 Szegény, bús, árva magyaroknak...

Természettan

V—VI. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: Hogyan készül a fénykép?

Nevelési cél: A szem működésének megértetése, a szem ápolása.

Vázlat.

- I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. A fény, lencsék.
 b) Ráhangolás. Hogyan készül a fénykép?
 c) Célkitűzés.
- II. *Tárgyalás.* a) Jelenségek megfigyelése.
 Kísérletek az osztályban.
 b) Törvényszerűségek megállapítása. A fény is energia (erő).
 A kép felfogását az anyagban a fény végzi.
 A megvilágított részekben az ezüstsó elváltozik, a sötét helyeken azonban nem.
 c) A szem kis fényképezőgép, melynek lencséje és fényérzékeny rétege is van.